

INFORMATIEMEMO RAAD

Kenmerk:

2024-011597

Datum b&w-vergadering:

19 maart 2024

Onderwerp:

Boeren en tuinders aan het woord

Kennis nemen van:

1. Het rapport 'Boeren en tuinders aan het woord'
2. Vervolgstappen naar aanleiding onderzoek 'Boeren en tuinders aan het woord'

Status advies:

openbaar

Argument: (indien niet openbaar)

-

Portefeuillehouder:

Wethouder Dimitri Horsthuis-Tangelder

Betrokkenen bij voorstel extern:

-

Betrokkenen bij voorstel intern:

- TSP: strategisch adviseur fysiek domein, programmamanager duurzaamheid
- TO: beleidsmedewerker RO
- TBF: accountmanager bedrijven, integrale veiligheid

Bijlagen:

- Hoofdrapport 'Boeren en tuinders aan het woord'
- Samenvatting rapport 'Boeren en tuinders aan het woord'
- Persbericht: onderzoeksresultaten 'Boeren en tuinders aan het woord'

Inleiding

In september 2023 is gestart met het onderzoek *'Boeren en tuinders Overbetuwe aan het woord'*. De belangrijkste doelen van het onderzoek voor de gemeente zijn:

- Agrarische ondernemers te helpen gemotiveerde keuzes voor de toekomst van hun bedrijf te maken door hun een keukentafelgesprek met een onafhankelijke plattelandscoach aan te bieden.
- Informatie te verzamelen over de ontwikkelingen in onze agrarische sector zodat de dienstverlening vanuit de gemeente (en andere organisaties) kan worden verbeterd.
- Ophalen waar de kansen voor meer natuurinclusieve, kringloop en biologische landbouw zitten.
- Input voor beleid ophalen zoals o.a. het functieveranderingsbeleid.

De belangrijkste onderwerpen voor de keukentafelgesprekken waren:

- de feitelijke bedrijfssituatie;
- bedrijfsstrategie (o.a. biologische, kringbouw en natuurinclusieve landbouw);
- stikstof;
- duurzaamheidsopgave (energieopwekking, energiebesparing etc.);
- ondermijning;
- de behoefte aan een eventueel vervolgtraject.

De keukentafelgesprekken zijn uitgevoerd door vier coaches met ervaring in de agrarische sector en hebben plaatsgevonden in de periode september 2023 – januari 2024.

Samenvatting

Er hebben met 147 agrariërs keukentafelgesprekken plaatsgevonden. 67 ondernemers hebben aangegeven geen gesprek te willen. 14 adressen konden de coaches niet bereiken. Dat betekent dat er met 65% van de agrariërs is gesproken. Op basis van deze gesprekken is de rapportage "Boeren en Tuinders aan het woord" opgeleverd (zie bijlagen hoofdrapport en samenvatting rapport) en gepresenteerd aan de agrarische sector op 6 maart 2024.

De conclusies luiden:

- Bij de meeste gesprekken blijkt dat boeren zowel bedrijfsmatig als privé last hebben van onzekerheid en frustratie. Onzekerheid over de toekomst.
- Er is een groot wantrouwen richting de overheid. Vooral naar de landelijke en provinciale politiek. Helaas straalt het wantrouwen ook uit naar de gemeente als onderdeel van de overheid, hoewel de gemeente aan de grote problemen weinig kan doen.
- Een punt van zorg is dat naast onzekerheid en frustratie steeds meer boeren 'gelaten' zijn. Ze geloven niet meer in de toekomst en in een overheid als partij om de problemen mee op te lossen.
- Veel boeren en hun families hebben last van de negatieve berichtgeving en beeldvorming over de sector.
- Deze onzekerheid heeft ernstige gevolgen voor het ondernemerschap in de sector.
- Investeringsbesluiten worden uitgesteld. Een nieuwe, eigen strategie is moeilijk te maken.
- Landelijk zijn er nu, ondanks eerdere toezeggingen, alleen regelingen voor stoppen. Keuzes over innoveren of met een ander concept gaan werken, kan men niet maken. Zowel regelingen als toekomstige 'spelregels' zijn onbekend.
- Ook ondernemers die op dit moment al biologisch, natuurinclusief of met kringlooplandbouw werken, ervaren onzekerheid over de uitvoering van de wet- en regelgeving en zijn ook onzeker over de toekomst.
- Omdat er van andere concepten zoals natuurinclusief, kringlooplandbouw, biologisch werken geen zicht is op een passend verdienmodel zien de ondernemers op dit moment weinig kansen. Ook agrarisch natuurbeheer als onderdeel van het bedrijfsmodel wordt met argwaan bekeken, vooral omdat de opbrengsten en regels naar hun idee zó veranderd kunnen worden.
- Keuzes voor een ander bedrijfsmodel waar aanpassingen op het erf voor nodig zijn, stuiten op het vergunningenbeleid bij de gemeente dat als star wordt ervaren. Ook sluiten regelingen landelijk en

gemeentelijk niet op elkaar aan. Gedeeltelijk stoppen met de agrarische activiteit in combinatie met niet-agrarische onderdelen is vrijwel onmogelijk.

- Veel bedrijven zijn op dit moment financieel gezond. Omdat de bedrijfsvoering ter discussie staat, zegt dit weinig over de toekomst. Dus hoe een op dit moment gezond bedrijf er over vijf jaar voor staat, is niet te zeggen.
- Veel ondernemers zijn 50+. Opvolgers zijn er in veel gevallen niet. Dat betekent dat er de komende 10 à 15 jaar veel bedrijven zullen stoppen.
- De gemeente wordt vaak ervaren als afstandelijk, stedelijk en met weinig of geen gevoel voor de boeren en het platteland. RO beleid, vergunningen voor bouwen, wonen en functieverandering worden als star ervaren.
- Vaak genoemd is de behoefte om vragen en problemen meer samen, in gesprek, op te lossen. Meer maatwerk en contact kan veel problemen oplossen.

De aanbevelingen voor de gemeente zijn:

1. Zorg gemeente breed voor directere en persoonlijker benadering van boeren en ondernemers.

- Telefoon in plaats van email of een app.
- Luisteren en doorvragen naar wat de echte vraag is.
- Daar gericht op handelen.

Zorg voor opleiding en training hiervoor, het zijn niet alleen procedures die aangepast moeten worden.

2. Zorg gemeente breed voor een goede bewaking van afspraken met burgers (inclusief boeren). Een gemaakte afspraak niet nakomen, vergroot de scepsis en het wantrouwen.

3. Als het gaat om een vraag over aanpassingen op het erf: ga ter plekke kijken, probeer helder te krijgen wat de wens of behoefte is, begin niet met uitleggen waarom iets niet kan, maar bekijk wat de mogelijkheden zijn waarop het wel kan.

4. Zorg dat in de regiekamer ook initiatiefnemers zelf goed hun verhaal kunnen doen, neem hun taal en manier van vertellen serieus. Voorkom dat de deskundigen als intimiderend worden ervaren. Spreek hen daar ook op aan. Zorg voor een procesbegeleider die de verschillende rollen en belangen in evenwicht houdt.

5. Zorg voor beleid over:

- het gebruik van grond, met name over de expansie van laanboomkwekers en het opgeven van goede landbouwgrond ten gunste van zonneparken.
- Windmolens (groot en klein).
- Waterwingebieden.
- Verblijfsruimtes arbeidsmigranten.

Betrek boeren bij het opstellen van dat beleid.

6. Zorg dat in de vernieuwde Omgevingsvisie meer ruimte ontstaat voor nieuwe functies op erven. Laat initiatieven die boeren kiezen om hun toekomst zeker te stellen zwaar wegen en kies voor maatwerk.

7. Stel een onderzoek in naar het functioneren van Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA). Betrek boeren en hun ervaringen bij dat onderzoek. Zorg dat aanbevelingen uit dat onderzoek worden geïmplementeerd.

8. Zet als gemeente druk op de netwerkbeheerder. Ondernemers worden belemmerd in hun verduurzaming door gebrek aan capaciteit op het net. Inventariseer waar problemen zijn of komen en onderzoek met de partijen of er oplossingen zijn die versneld kunnen worden.

9. Een optie is het opzetten van een 'Loket Buitengebied', gerund door mensen met kennis van en affiniteit met het buitengebied. Dit kan een plek worden waar boeren met hun vragen terecht kunnen. Processen kunnen daarmee versneld worden en meer de menselijke maat hebben. Ook kan dit loket waardevolle input leveren over de uitwerking van beleid en maatregelen.

Consequenties

Dit gaan we doen met de inbreng uit het onderzoek:

Dienstverlening

Als het om de gemeentelijke dienstverlening gaat, is de boodschap van de agrarische sector duidelijk. Er is veel wantrouwen naar de overheid toe. Dit komt mede door de rijksoverheid en de

provincie. Dit neemt niet weg dat wij als gemeente onze rol goed moeten invullen. Wij nemen de wens van de agrarische bedrijven om meer persoonlijk contact dan ook ter harte en beloven vaker naar de agrarische ondernemers toe te komen, met ze in gesprek te gaan en meer te bellen in plaats van te mailen.

Nieuw beleid

Het gebruik en de inrichting van het Overbetuwse buitengebied stellen ons voor grote uitdagingen. Er zullen claims komen voor woningbouw, verduurzaming en gebruik door de agrarische sector. Daarbij moeten er realistische keuzes worden gemaakt, want niet alles kan meer. Sommige opgaven zullen strijdig zijn met de belangen van de agrariërs. Samen met de agrarische sector en andere gebruikers van het buitengebied gaan we onderzoeken op welke plekken de focus op agrarisch gebruik kan blijven, en waar niet meer. Deze uitdagingen worden geborgd in nieuw beleid dat we op 3 thema's gaan maken. Dit zijn de thema's:

- Actualisatie Omgevingsvisie
- Functieveranderingsbeleid
- Regels en voorwaarden voor opwekken duurzame energie.

Samenwerking gemeente en agrarische sector

Voor een toekomstbestendige landbouwsector in Overbetuwe is het belangrijk dat de agrarische ondernemers en de gemeente samen optrekken naar onder andere de provincie. Daarvoor moeten we weten welke businessmodellen kansrijk en haalbaar zijn voor de Overbetuwse agrarische sector. De sector zal moeten bewegen en de gemeente moet als lokale overheid meebewegen. Hoe Overbetuwe de toekomst van de agrarische sector ziet, begint bij de Omgevingsvisie.

Daarnaast willen wij met onder andere de agrarische sector samenwerken aan een veilig buitengebied. Wij starten dit jaar het Keurmerk veilig buitengebied weer op.

Communicatie

Alle agrarische ondernemers ontvangen op 21 maart 2024 een brief namens het college met de volgende documenten:

- Samenvatting rapport
- Informatie over actualisatie Omgevingsvisie
- Informatie over functieveranderingsbeleid
- Informatie over afwegingskader (voorwaarden) opwekken duurzame energie
- Informatie over Keurmerk Veilig Buitengebied

Daarnaast is er een persbericht opgesteld (zie bijlage).

Eind dit jaar organiseren wij een terugkombijeenkomst voor de agrarische sector. Dan evalueren we met de ondernemers wat de vervolgstappen hebben opgeleverd en maken we zo nodig nieuwe afspraken over de samenwerking.

Behandelend adviseur voor technische vragen Jan Dinnissen, tel.: 0481 362 107, e-mail: j.dinnissen@overbetuwe.nl

HET COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN WETHOUDERS,
de gemeentesecretaris de burgemeester,

P.J.E. Breukers

R.P. Hoytink-Roubos